

ČASOPIS ZA POVIJEST
ZAPADNE HRVATSKE
WEST CROATIAN
HISTORY JOURNAL

Monografski broj / Special issue:

RAT I SJEĆANJE
WAR AND REMEMBRANCE

Prikazi knjiga, izvještaji sa znanstvenih skupova
Reviews, Notes from conferences

Slaven BERTOŠA, *Migracije prema Puli: primjer austrijske Istre u novom vijeku*, Pazin: Katedra Čakavskog sabora za povijest Istre Pazin – Sveučilište Jurja Dobrile u Puli – Državni arhiv u Pazinu, 2012., 173 str.

Krajem 2012. u nakladi Katedre Čakavskog sabora za povijest Istre Pazin, Državnog arhiva u Pazinu i Sveučilišta Jurja Dobrile u Puli svjetlo dana ugledala je još jedna knjiga prof. dr. sc. Slavena Bertoše - *Migracije prema Puli: primjer austrijske Istre u novom vijeku*. Imigracije u Pulu prema puljskim matičnim knjigama u razdoblju od 17. do 19. stoljeća obrađene su i u njegovu pozamašnom djelu *Život i smrt u Puli* (2002.), no u ovoj su knjizi sistematizirani podaci o doseljenicima samo s prostora austrijskog dijela Poluotoka u novome vijeku.

Na samome početku (Predgovor, str. 5 - 6) autor objašnjava pojmove vezane uz austrijski dio Istre: Istarska knežija i Pazinska knežija, te daje osnovne povijesne podatke o njima. Teritorijalnom obuhvatu pojedinih dijelova austrijske Istre posvetio je „Uvodni dio“ (str. 7 - 12) u kojem daje korisne podatke o mjestima koja su bila dio Pazinske knežije, mjestima u feudalnom posjedu pićanskog biskupa, te samostalnim gospoštijama i njihovom opsegu. Osim političke podjele, obradio

je i crkvenu podjelu habsburške Istre između Tršćanske, Puljske, Pićanske i Porečke biskupije. Na kraju poglavlja navodi kako su doseljenici iz austrijske Istre u puljskim matičnim knjigama relativno česti.

U drugome poglavlju naslova „Općenito o puljskim matičnim knjigama“ (str. 13 - 16) autor piše o aspektima puljske povijesti koji proizlaze iz matičnih knjiga: izvanbračnim začecima, razbojnicima, neobičnim smrtima, dugovječnim osobama, zanimanjima, plemićima i plemkinjama i sl.

Središnji dio knjige, odnosno poglavlja od III. do XXIX., posvećena su analizi podataka o doseljenicima iz austrijske Istre u Puli. Nakon navođenja mjesta provenijencije zastupljenih u matičnim knjigama (str. 17 - 20), obrađena su njihova osobna imena (str. 21 - 25) i prezimena (str. 26 - 28).

Načini upisa pojedine osobe u matične knjige (str. 29 - 40) objašnjeni su u VI. poglavlju. Dani su primjeri tzv. oglednih, jednostavnih i složenijih upisa u matične knjige. Na ovome su mjestu obrađeni i upisi koji se odnose na više članova iste obitelji. Primjerice, navedena su djeca bračnih parova od kojih je barem jedan s područja austrijske Istre.

Upisi na latinskom jeziku (str. 41), višestruke migracije (str. 43 - 46) i dugogodišnji žitelji Pule, a podrijetlom iz austrijske Istre (str. 47 - 48), crkve i

župe (str. 49) obrađeni su u poglavljima VII. do X.

O zanimanja puljskih žitelja podrijetlom iz habsburške Istre (str. 49 - 60) autor piše u XI. poglavlju. Najviše ih je zabilježeno među poslugom i to više muškaraca nego žena. Od obrtnika, najčešći su s tog područja bili vlasnici lađa, a zabilježeni su i postolar i poljoprivrednik. S područja Istre pod Habsburgovcima bilo je i vojnog osoblja.

Prema zapisima vezanima uz žitelje doseljene iz austrijske Istre autor se osvrnuo i na etničku pripadnost (str. 61 - 62) i nove stanovnike (str. 63).

Pitanjima bračne problematike posvećena su četiri poglavlja: „Vrste brakova“ (str. 64 - 65), „Vjenčanje na stanciji“ (str. 66), „Veća razlika u dobi između muža i žene“ (str. 66) i „Krvno srodstvo između muža i žene“ (str. 67). Lokalni naziv za brak na istarski način u puljskim je matičnim knjigama vjenčanih bio more polesano. Uz njega se spominje i brak na mletački način. Jedini upis vjenčanja u puljskim matičnim knjigama u kojem je sudjelovala djevojka podrijetlom iz habsburškog dijela Istre, a u kojem je zabilježen način sklapanja braka, jest brak na mletački način.

Na temelju matičnih knjiga krštenih nastala su poglavlja XVIII. do XX. Posvećena su kasnijim porođajima (str. 69 - 70), odnosno upisima prema kojima je žena u trenutku rađanja bila na izmaku ili izvan fertile dobi, nezakonitoj djeci (str. 71 - 78) i krštenjima obavljenima kod kuće (str. 79) zbog hitnoće. Nezakonita djeca

navedena su različitim izrazima: rođena iz bluda, nesigurnog ili nepoznatog oca, rođena iz nedopuštene veze, iz preljuba i sl. Zabilježena su nezakonita djeca iz Boljuna, Čepića, Gračišća i Škopljaka, Kršana, Mošćenica, Pazina, Pićna, Učke i Žminja.

„Duljina života“ (str. 81), „Bolesti i uzroci smrti“ (str. 82 - 86), „Iznenadna smrt“ (str. 87), „Smrt od gladi“ (str. 87), „Ubojstva i smaknuća“ (str. 88 - 89), „Neobične smrti“ (str. 89), „Smrti u dječjoj dobi“ (str. 90), „Smrt izvan vlastite kuće“ (str. 91 - 93) i „Besplatni ukopi“ (str. 93) poglavlja su nastala na temelju upisa u matične knjige umrlih. Za puljske žitelje podrijetlom iz habsburške Istre dob je zabilježena u oko 80% slučajeva. Prema tim zapisima do 10. godine života umrlo je više od četvrtine njih (oko 27%), a najviše ih je umrlo iz skupine između 31. i 40. godine (oko 15%).

U zaključnom poglavlju XXX. „I na kraju...“ autor sumira podatke o doseljenicima iz austrijske Istre u Puli. Među doseljenicima su prevladavali oni čija prezimena upućuju na hrvatsko podrijetlo (78,18%). Najčešći su bili doseljenici iz Žminja, Pićna, Gračišća, Kršana, Kozljaka, Boljuna i Lovrana. Prilozi na kraju zorno pokazuju migracijska kretanja austrijskih podanika u Pulu: „Usporedba broja krštenih, krizmanih, vjenčanih i umrlih doseljenika iz austrijske Istre u Puli“ (Prilog 1, str. 97 - 103), „Dob umrlih doseljenika iz austrijske Istre“ (Prilog 2, str. 104), „Cjeloviti popis doseljenika s područja austrijske Istre (sastavljen

kronološkim redoslijedom na temelju podataka iz puljskih matičnih knjiga od 1613. do 1817.“ (Prilog 3, str. 105 - 124). Bilješke nisu sadržane ispod teksta, već na stranicama od 125. do 140. Slijedi „Popis korištenih izvora i literature“ (str. 141 - 150), sažeci na hrvatskom (str. 151), talijanskom (str. 152), engleskom (str. 153) i njemačkom jeziku (str. 154.-155.), vrlo korisna kazala mjesta (str. 157 - 159), imena (str. 160 - 166) i naziva i pojmova (str. 167 - 168). Na samome se kraju nalaze opsežan autorov životopis (str. 169 - 173).

Ovaj podacima bogati priručnik o imigraciji žitelja austrijske Istre u Pulu u razdoblju od početka 17. do početka 19. stoljeća biti će vrijedno pomagalo za daljnja povijesno-demografska istraživanja migracija i stanovništva uopće.

Danijela DOBLANOVIĆ

Daniel RAFAELIĆ, *Kinematografija u NDH, Naklada Ljevak, Zagreb 2013., 335 str.*

Daniel Rafaelić, nagrađivani je povjesničar filma koji se u svojim dosadašnjim radovima uvelike bavio poviješću filma u NDH. Upravo njegova tek izašla knjiga *Kinematografija u NDH* predstavlja veliki doprinos u istraživanju kulturne i društvene povijesti u NDH, ali i njene povijesti uopće. Rafaelić i sam u predgovoru kaže kako je previše vremena prošlo od početka pisanja knjige do njenog prvog

izdanja, taj stvaralački period potrajao je naime više od deset godina. Međutim toliko dug period Rafaelić je iskoristio na najbolji način, proučavajući arhivsku građu u Hrvatskoj, ali i inozemstvu. Posebno valja istaknuti njemački Bundesarchiv i Filmarchive u Berlinu. Upravo Rafaeliću možemo zahvaliti otkriće filma *Život seljaka u Hrvatskoj* (1943.) kojeg je pronašao u Bečkom filmskom arhivu, te otkriće filma *Agram, glavni grad Hrvatske* (1944.). Daniel Rafaelić svoju je knjigu podijelio kronološki u 5 velikih cjelina u kojoj svaka godina od 1941.-1945. zauzima po jedno poglavlje. Naslovi i obujam poglavlja su slijedeći: Prvi dio: 1941. (str. 19 - 62), Drugi dio: 1942. (str. 69 - 144), Treći dio: 1943. (str. 151 - 230), Četvrti dio: 1944. (str. 237 - 258) te Peti dio: 1945. (str. 272 - 295). U prvom se poglavlju naglašava da je kinematografija NDH nastala na temeljima kinematografije Kraljevine Jugoslavije. Vlasti NDH samo su 13 dana po uspostavi države odlučili uspostaviti i Ravnateljstvo za film 23. 06. 1941., a za ravnatelja je postavljen Marijan Mikac. Valja naglasiti da je NDH već po samoj uspostavi države shvatila golemi značaj filma u modernom dobu te je prepoznala efikasnost širenja propagande putem kinematografije. Stoga ne čudi da su vlasti direktno financirale i sebi za zadatak dale upravljanje čitavom upravljanje čitavom kinematografijom, što uključuju produkciju, distribuciju i reprodukciju/projekciju/prikazivanje. Autor naglašava da je to prvi puta u povijesti da je država izravno i sustavno